

Закінчення таблиці

Рейтинг	Країна	ІРАП		Очікувана тривалість життя при народженні, років	Тривалість навчання, років		ВНД на особу, дол. США	Значення ІРАП, не пов'язане з доходом	Приріст ІРАП, %	Коефіцієнт Джині (дохід)
		1980 р.	2010 р.		середня	очікувана				
<i>Країни з низьким рівнем розвитку людського потенціалу</i>										
130	Гана	0,363	0,467	57,1	7,1	9,7	1385	0,556	+28,6	42,8
142	Нігерія	...	0,423	48,4	5,0	8,9	2156	0,436	...	42,9
155	Афганістан	...	0,349	44,6	3,3	8,0	1419	0,358
162	Ліберія	0,295	0,300	59,1	3,9	11,0	320	0,509	+1,7	52,6
169	Зімбабве	0,241	0,140	47,0	7,2	9,2	176	0,472	-42,0	50,1
	Країни ОЕСР	0,754	0,879	80,3	11,4	15,9	37077	0,904	+16,6	...
	Весь світ	0,455	0,624	69,3	7,4	12,3	10631	0,663	+37,1	...

у розкоші, оскільки зубожіння одних не може бути пом'якшене без зниження рівня добробуту багатих; несправедливість та нестійкість конкурентної рівноваги; розквіт теорії велферизму, яка сповідує тезу, що функція суспільного добробуту залежить лише від індивідуальних корисностей, та не враховує фактори соціальної активності індивідів.

Основні наукові праці:

Collective Choice and Social Welfare (1970).

On Economic Inequality (1973).

Choice, Welfare and Measurement (1982).

Література: 1. Эконом. наука современной России. — 1999. — № 2. — С.107–115.

2. Уоллес Л. Свобода как прогресс / Л. Уоллес // Финансы и развитие. — 2004. — Сент. — С. 4–7.

3. Human Development Report 2010. The Real Wealth of Nations : Pathways to Human Development. — Access technique: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/>.

О. В. Длугопольський

**СИДОРЕНКО
ГЕОРГІЙ ДМИТРОВИЧ**
(1832–1899)

*Сидоренко
Георгий Дмитриевич*

— відомий український учений-економіст, юрист, статистик, фінансист.

Народився в міщанській родині у м. Ніжині Чернігівської губернії. Початкову освіту отримав у місцевому повітовому училищі. Професор Київського університету О. І. Ставровський перебував у цьому училищі з перевіркою і звернув увагу на здібного учня. За клопотанням професора юнака перевели у 2-гу Київську гімназію на безкоштовне утримання. Після успішного закінчення гімназії із золотою медаллю та правом на чин 14 класу за успіхи в грецькій мові С. прийнятий до числа студентів за казенний кошт на історико-філологічний факультет Київського університету. Тут його здібності та наукова праця були високо оцінені професорами університету. Після закінчення університету в 1856 р. за представленням ради навчального закладу його залишили для викладання політичної економії під керівництвом професора М. Х. Бунге та для підготовки

до магістерського звання. Політична економія в той період входила до кола предметів історико-філологічного факультету, де й розпочав свою наукову кар'єру вихованець університету. Для набуття практичних навичок викладання його прикріпили викладачем Білоцерківської, а згодом, із січня 1857 р., 2-ї Київської гімназії.

Успішно склавши магістерські іспити у 1858 р. захистив дисертацію на тему: «Тюрго. Його політико-економічне вчення в теорії та практичному застосуванні» і отримав учений ступінь магістра політичної економії та статистики. У березні 1859 р. для підготовки докторської дисертації був відправлений за кошти університету в Німеччину та Францію. Перебуваючи там з науковою метою майже два роки (до 1861), С. вивчав курси державного права, політичної економії, поліцейського права і фінансів провідних учених Р. Моля та К. Рау у Гейдельберзі, основоположника старої історичної школи В. Рошера у Лейпцизі, А. Бодрільяра у Парижі. На першому році свого наукового відрядження він пише працю «Епізод із фінансової історії Австрії» (1859), що привернула увагу вчених у галузі фінансової науки.

Після повернення (у 1861 р.) С. за поданням юридичного факультету був обраний на посаду ад'юнкта (помічника професора) кафедри законів про державні повинності та фінанси, а потім секретарем факультету, посаду якого обіймав до 1867 р. У 1862 р. став виконувач обов'язків екстраординарного професора. Протягом 1863–1864 рр. читав політичну економію та статистику студентам юридичного факультету, які вперше вивчали цю дисципліну згідно зі статутом університетів від 1863 р. Учений-педагог користувався повагою серед студентів і заслужив визнання серед викладачів. Знаком довіри і визнанням високих моральних якостей стало його обрання та праця (1866–1868, 1870–1879) суддею університетського суду. Протягом 1867–1870 рр. та 1873–1876 рр. С. — декан юридичного факультету. У 1869 р. здобув ступінь доктора політичної економії і статистики та викладав в університеті до 1886 р. У 1881–1886 рр. і до завершення своєї трудової діяльності був головою університетського суду.

Перу вченого належить «Конспект лекцій з російського фінансового права» (1888), в основі якого лежать погляди щодо основоположних питань фінансової науки і практики.

У своєму викладі загальних початків фінансової науки дотримується усталених схем: вступ, присвячений загальним початкам фінансової науки, і розділи, що висвітлюють питання державних витрат та доходів (від державного майна, регалій, лісів, промислових підприємств, капіталів, мит, податків тощо), бюджету й організації фінансового управління.

Одним із перших в українській фінансовій літературі розглянув предмет та зміст фінансової науки. На його думку, предметом теорії фінансів є державне господарство. Натомість наукою, що вивчає фінанси або державне господарство з його характерними особливостями, є теорія фінансів, або фінансова наука. Зміст фінансів убачав в аналізі доходів і витрат держави. Наголошував на щільному зв'язку науки про фінанси з іншими суспільними науками. Адаже вона у своїх дослідженнях має звертати увагу на положення загального державного права і політичної економії.

Був ознайомлений з досягненнями тогочасної фінансової думки. Читав працю К. Рау в оригіналі. Високо оцінюючи її, С. відмічав, що твір цей вирізняється системністю, повнотою, багатством даних і поєднує в собі все, що було до нього зроблено німцями в галузі фінансової науки; разом з тим праця не відзначається великою оригінальністю, носить еkleктичний характер і відрізняється визначеною стриманістю. Ураховуючи помилки попередників, С. намагався більш широко подати теоретичні та історичні аспекти складових фінансової науки. Оригінальність його ро-

боти полягала не тільки у виявленні різних способів набуття державою засобів, необхідних для здійснення її функцій, а й у започаткуванні аналізу цих способів впливу на різноманітні аспекти суспільного життя. Намагався дослідити причини переходу від одних форм державного господарства до інших.

Аналізуючи складові державного господарства, що є джерелом доходів казни, віддавав перевагу ринковій економіці. На думку С., у власності держави мають залишитися тільки ті підприємства, які забезпечують суспільні потреби.

Одним з перших в економічній літературі вказував на об'єкт оподаткування. Для того щоб податки сплачувалися постійно і не перешкоджали розвитку народного господарства, вони мають братися з вільного доходу, тобто тієї його частини, яка залишається за вирахуванням витрат виробництва й необхідних витрат для утримання платника. Виступав прихильником подоходного податку.

Використовував складові фінансової науки — фінансовий опис, фінансову історію, фінансову статистику, фінансове право — як допоміжні в методології дослідження. Він наблизився до усвідомлення, що фінансова теорія має встановлювати закономірності фінансових інституцій, які розкривають причинну залежність в їх еволюції. У «Конспекті лекцій з російського фінансового права» дійшов висновків про ситуацію на той час і намагався показати позитивні сторони, напрями та перспективи розвитку. Отже, за сучасною термінологією, поєднав позитивну і нормативну теорію. Користувався положеннями фінансової теорії, з'ясовуючи причини того, що відбувається з певною фінансовою інституцією. Наприклад, вивчав більшу ефективність заміни реального обкладання подоходним. Досить глибоко аналізує обставини, за яких подоходний податок може утриматися у фінансовій системі, а за яких приречений на вродження і скасування. Виявив на основі багаторічного досвіду різних країн найбільш придатні форми побудови державного бюджету.

Як і його зарубіжні колеги, С. вважає фінансове господарство формою організації задоволення колективних потреб. Його особливий характер проявляється внаслідок того, що господарство політичних союзів, по суті, має інші завдання і розпоряджається іншими засобами, ніж приватне господарство. Проте вчений обґрунтовує необхідність керуватися на практиці тим самим принципом ощадливості, що й у приватному господарстві. Вимога ця у фінансовому господарстві що впливає не тільки із загальних господарських основ, але й зі справедливості до громадян, на яких прямо чи опосередковано відображається тягар державних витрат.

Незважаючи на відсутність чіткого поділу державних доходів на види, заклав основи для їх виокремлення. Це пізніше зробив Л. Косса у своїх «Основах фінансової науки» (1900). Саме після його досліджень у фінансовій науці був прийнятий поділ державних доходів на звичайні та надзвичайні. Звичайні він поділив на прямі й непрямі, які детально описані в працях С.

Порівняння структури державних доходів, яку охарактеризував С., із сучасною свідчить, що й нині вона включає доходи від державного майна, мита, податків, акцизів, які держава отримує не тільки з доходів від державно-монопольних виробництв. Залишилися в історії, як застарілі, терміни «домени» і «регалії». Водночас реально змінилося співвідношення між різноманітними видами звичайних державних доходів на користь податків.

Помер С. у м. Києві.

П. І. Юхименко, В. М. Федосов